

ICDP/Vägledande samspel

ICDP som verktyg i förskolans kvalitetsarbete

”man är så mycket mer med barnen nu”

Masteruppsats 30 hp höstterminen 2014

AnnSofie Lindgren

Jag har arbetat med ICDP programmet sedan...

- 2004...
- 2010 erbjöd jag ett fso vägledarutbildning...
- 2011 fick jag förvaltnings uppdrag...
- Ht-2013 påbörjade min undersökning...

Få vetenskapliga studier kring ICDP programmet...

...vilka alla är fokuserade på programmets ursprungliga syfte som föräldrastödsprogram...

Studien bygger på...

- Teorier om förändringsarbete inom organisationer samt studier om förändringsarbete inom organisationer
- Teorier om individers hantering av förändringsarbete samt studier om individers hantering av förändringsarbete

Min studies teoretiska utgångspunkt...

...bygger på ett sociokulturellt perspektiv på lärande...

vilket handlar om hur människor tänker och handlar och fokuserar på hur grupper och individer tillägnar sig och utnyttjar kognitiva och fysiska resurser, med perspektivet att inläring är en social process som syftar till att skapa delaktighet i den gemensamma kulturen...

Studiens syfte och frågeställningar

Avsikten med implementeringen av ICDP programmet till förskolans pedagoger är att stärka samspelskvalitén mellan pedagoger och barn. Studiens syfte är att undersöka förskolechefer och pedagogers uppfattning av implementeringen av ICDP programmet i det pedagogiska vardagsarbetet.

Studiens frågeställningar är följande:

- Vilken betydelse har ICDP programmet i förhållande till pedagogernas bemötande och förhållningssätt till barnen i vardagsarbetet, enligt förskolechefer och pedagoger?
- Vilka möjligheter/hinder uppfattar förskolechefer och pedagoger att de mött vid implementeringen av ICDP programmet?

Metod och genomförande

Fokusgrupper

- Förskolechefer
- Barnskötare
- Förskollärare

...en från varje Förskoleområde, vilka är sex till antalet

Tillträde och genomförande

- Tillträde till en övergripande chefsträff...
- Stimulimaterial, barnombudsmannens tre filmer om barnets rättigheter
- Varje fokusgruppsintervju tog ca två timmar inklusive paus
- Ca 270 minuters inspelat material...

Analys

En vertikal innehållsanalys med fokus på vad deltagarna säger, vilka åsikter och argument de för fram...med fokus på tre samverkande företeelser, vilka handlar om:

1. Vad verktyget (ICDP) förmedlar
2. Verktygets innehåll
3. Kommunikation kring verktyget

Varje grupp redovisas var för sig

Därefter skedde ännu en vertikal analys där de tre fokusgrupperna jämfördes...

Tre tolkande fasta frågeställningar

1. Hur beskriver deltagarna att de **utvecklar och använder** programmet i bemötandet av barnen
2. Vilka **möjligheter och hinder** beskriver deltagarna att de mött vid implementeringen av programmet
3. Hur beskriver deltagarna att de **kommunicerar och samarbetar** i vardagsarbetet kring implementeringen av programmet

De likheter och skillnader som då framkom redovisas som studiens resultat.

Resultat

Den första frågeställningen...

...som handlar om hur deltagarna beskriver att de **utvecklar och använder** ICDP programmet i bemötandet av barnen i förskolan urskildes i chefernas utsagor teman som handlar **om utveckling av förhållningssättet mot barnen, vardagsarbetet kring barnen samt förskolans verksamhet**. Vidare urskildes ett tema som handlar om **programmets betydelse för pedagogernas profession**. Teman från barnskötarnas och förskollärarnas utsagor handlar om att implementeringen ger dem **möjlighet att genom programmets förhållningssätt utveckla det känslomässiga, det utvidgande samt det reglerande samspelet med barnen**.

Förskolechefernas uppfattning om hur de utvecklar och använder programmet i bemötandet av barnen

[...] föräldrarna märker ganska snart effekten av det här arbetslaget som påvisar så tydligt hur de jobbar med samspel. En sak som föräldrarna från början kan tycka är ganska banal, men när de ser det beskrivet i dokumentationen och även i pedagogernas samspel, som sagt var då tror jag att det är, nej jag är övertygad om, jag inte bara tror jag ser att det ger en effekt och det är mer tydligt och blir mer professionellt och föräldrarna ser på förskolan med andra ögon, med mer respekt och de blir tryggare.

Barnskötarnas uppfattning om hur de utvecklar och använder programmet i bemötandet av barnen

Den här möjligheten att lyssna på alla barn och höra vad de säger, för som sagt hör man någon som skriker så kan man vara snabb och skälla på det barnet i stället för att tänka att det är något som gör att det händer innan den här situationen. Det har man förstått att vissa barn har svårt att ta sig in i leken och de går in och förstör för att de inte riktigt vet vad de ska göra och därför vill ingen leka med dem. Att ge dem en annan roll, att hitta en roll för det här barnet, det är väl lite vad man har jobbat med tidigare men det har förstärkts mer för man lyssnar mer på barnen nu.

Förskollärarnas uppfattning om hur de utvecklar och använder programmet i bemötandet av barnen

Så kan man tänka i relation till barnen [...] de kanske har svårt att förstå vad vi menar ibland så därför är det så himla viktigt att vara tydlig. Om vi inte har samma språk, hur, på vilket sätt kan jag fånga upp barnet så att barnet förstår det jag säger och att det inte blir missuppfattningar eller att vi tror att barnet inte vill lyssna på det jag säger.

... den andra frågeställningen...

...som handlar om vilka **möjligheter och hinder** deltagarna beskriver att de mött vid implementeringen av ICDP programmet urskildes i chefernas utsagor teman som handlar om ***programmets möjlighet att utveckla samspelsdimensionen i förskolans vardagsarbete samt förskolans verksamhet.*** Teman från barnskötarnas och förskollärarnas utsagor handlar om att pedagogerna ser ***möjligheter att via programmet utveckla synen på barnen, samspelet med kolleger samt den egna professionen.*** Vidare enligt förskollärarnas utsagor ser de, liksom cheferna, en möjlighet att ***utveckla förskolans verksamhet.***

vidare...

...**Hinder** handlar enligt chefernas utsagor om **organisationen kring implementeringen samt om individen som person**. Detta överensstämmer med barnskötarnas och förskollärarnas utsagor. Hos pedagogerna finns en uppfattning om att **gruppsammansättningen vid implementeringen** kan bli till ett hinder. Dessutom kan enligt barnskötarnas utsagor **mångfalden av samspelsteman** i programmet samt att **själv ha svårt att lära om** uppfattas som hinder.

Barnskötarnas uppfattning av de möjligheter och hinder de mött vid implementeringen av ICDP programmet.

[...] den här utbildningen har gett rätt mycket självinsikt, hur gör jag, hur bemöter jag? Jag kanske ska prova ett annat sätt och se vad som händer då. Det är det som är så spännande tycker jag. Om jag gör så där vad händer då, så det gäller att hitta de här bra vägarna så att alla eller i alla fall de flesta får någonting.

Förskollärarnas uppfattning av de möjligheter och hinder de mött vid implementeringen av ICDP programmet.

Catharina: [...] mycket tankar om sitt eget förhållningssätt fick man.

Cicci: Absolut, så känner jag med. Jag tycker att i vårt arbetslag blev det en annan stämning och samspel personal – personal, vi blev mer raka mot varandra.

... den tredje frågeställningen som handlar om...

...hur deltagarna beskriver att de **kommunicerar och samarbetar** i vardagsarbetet kring implementeringen av ICDP programmet urskildes från chefernas utsagor teman som handlar om ***synen på barnen, förskolans verksamhet samt implementeringen av programmet***. Det sistnämnda överensstämmer även med barnskötarnas och förskollärarnas utsagor. Andra teman enligt pedagogernas utsagor handlar om ***kolleger samt samspel och bemötande av barnen***. Vidare urskildes från barnskötarnas utsagor teman som handlar om ***förhållningssätt och samarbete med barnens föräldrar*** och från förskollärarnas utsagor ***professionen samt förhållningssättet gentemot barnens föräldrar***.

Förskolechefernas uppfattning om hur de kommunicerar och samarbetar med varandra i vardagsarbetet kring implementeringen av programmet.

Hjälper till när man kommer till vissa barn med vissa problem, då kan teorierna vara till hjälp genom att du kan lyfta upp dem och att pedagogerna kan förstå att det inte beror på barnet egentligen utan det beror på andra saker.

Barnskötarnas uppfattning om hur de kommunicerar och samarbetar med varandra i vardagsarbetet kring implementeringen av programmet.

Berit: [...] det här med att barn bråkar, där var jag också väldigt snabb ibland och sa stopp och sluta med det där, istället för som nu ge alternativ, två alternativ till barnet. Förut var det bara nej sluta med det där istället för att säga, ja men står de och hoppar i en soffa så var det nej sluta med det där i stället för att säga [...]nej vi hoppar inte i soffan men du får gärna hoppa på golvet i stället. Alltså, att ge ett positivt alternativ. Det gör jag ofta nu och det fungerar jättebra.

Birgit: Egentligen så är det ett besvärligt arbetssätt att göra så.

Betty: Jo, men det blir ju lugnare sedan för de fortsätter bara hoppa om man säger stopp.

Birgit: Ja det är det jag menar, just det där 'stopp' och sedan inte göra något åt situationen, det är det som är ett lättare jobb egentligen.

Betty: Ja kanske för stunden men inte i förlängningen. Man känner sig förbaskat nöjd sedan när man sitter där och har tagit fram något och de blir jätte lyckliga när man verkligen ägnar sig åt dem hela tiden. För det är lite brist på uppmärksamhet när de bara springer runt.

Förskollärarnas uppfattning om hur de kommunicerar och samarbetar med varandra i vardagsarbetet kring implementeringen av programmet.

Fast ändå tycker jag i vardagen att vi pratar mer om förhållningssätt, inte bara när vi sitter i reflektion utan när man är mitt uppe i barngruppen. Sedan konfronterar vi varandra ´men du jag gjorde så här´ och vi diskuterar olika situationer, ´men vad bra det där blev när du gjorde så och så, det ska vi tänka på nästa gång´. Man behöver inte alltid spara till reflektionsstunder utan man kan ta det direkt ´men du, det där var ju kanonbra det du gjorde´.

Framträdande drag i fokusgruppsdeltagarnas uppfattning utifrån ett systemtänkande i vilket det ingår att se helheter och samband mellan olika företeelser, förändringsprocesser och mönster.

Samtliga lyfter fram den positiva betydelsen i det förhållningssätt som programmet förmedlar samt förhållningssättets betydelse för samspelet med barnen

Deras utsagor skiljer sig dock åt genom att deltagarna beskriver programmets betydelse utifrån olika perspektiv. Detta kan utifrån Säljö (2000) tolkas som att deltagarna hanterar omvärlden med hjälp av de olika fysiska och intellektuella redskap som utgör integrerade delar av individens sociala praktiker.

ff

Eftersom dessa redskap är färgade av individens kultur påverkar detta individens tänkande och föreställningsvärldar vilket i sin tur påverkar hanteringen av vardagssituationer. Söderström (1996) hänvisar till detta som det organisatoriska minnet och Lager (2010) beskriver det som för-givet-taganden, traditioner och institutionaliserade handlingar som påverkar utförandet.

ff

Genom att beskriva ICDP programmets betydelse för förskolans vardagsarbete och dess betydelse för verksamhetens utveckling och pedagogernas profession fokuserar **förskolecheferna** på programmet utifrån ett **organisationsperspektiv**.

Barnskötarnas fokus speglar mer ett **individperspektiv** genom deras beskrivning av programmets förhållningssätt som ett verktyg som skapar samsyn kring barnen vilket utvecklar en bättre relation till barnen.

Förskollärarna i sin tur beskriver mer ett **grupperspektiv** genom att lyfta ICDP programmet som ett verktyg att uppmärksamma processer i samspel och kommunikation

Fungerar då ICDP som ett verktyg för kvalitetsutveckling i förskolan?

Respondenternas beskrivning om vad de kommunicerar kring finner enligt min tolkning samstämmighet med den process vilken Fiol och Lyles (1985) benämner organisationslärande vilket genom bättre kunskap och förståelse leder till förbättringsåtgärder. Den kan även tolkas som att förskolan är en lärande organisation med stor tolerans för nytänkande där individerna kan öka sin förmåga och lära genom gemensamma erfarenheter (Senge, 1990).

Hur ser det ut idag?

- Startat upp ett 3 års projekt i regi med Surahammars kommun (ht-2015) med fokus på kvalitetsutveckling genom implementering för alla förskolepedagoger i kommunen, ca 100 st samt ett tiotal fast anställda vikarier.
- Utbildningar i nivå 1 (nyss avslutat den tredje) vilket innebär att det för närvarande finns 35 st nivå 1 utbildade pedagoger. Syftet är att det ska finnas minst en ped/avd som är utbildad i programmet utöver implementeringen. Förskolecheferna ingår i utbildningen.
- Samarbetar med en forskare, Anne Lillvist, lektor på MdH, kring utvärdering av projektet. Analysverktyg baseras på Ecers.
- Data som samlas in är:
 1. två reflektionstankar från varje implementeringstillfälle/person
 2. utvärdering (enligt Hundeide)
 3. enkät
 4. film före och efter implementering på en avd. per förskola (Marte Meo modellen)
 5. intervjuer med pedagoger.

- Målet är att utvärderingen ska resultera i en vetenskaplig rapport samt en populärvetenskaplig artikel.
- Nätverk för nivå 1 utbildade, s k piloter vid två tillfällen per termin och inskrivna i kalendariet.
- Föräldrar informeras, bl a får de som börjar som nya på förskolan hem en broschyr om ICDP tillsammans med det övriga välkomstmaterialet.
- Påbörjat ett samarbete med Barnhälsovården, en typ av barnhälsoteam.
- Håller den röda tråden till de teorier programmet bygger på genom aktuella föreläsningar varje termin, t ex har vi haft fokus på teorier kring anknytning bl a utifrån perspektivet inskolning/överinskolningar, Anne kommer nu i maj och föreläser kring detta utifrån hennes senaste forskning och Jonas Himmelstrand kommer till hösten och föreläser om "Att förstå och hantera aggressivitet" för alla pedagoger i kommunen, reglering.
- ICDP piloterna har fått till uppgift att samla in tankar om innehållet i ett första inskolningssamtal som ska utmynna i ett kommunalt styrdokument om inskolning.
- Vägledare ska utbildas som ska överta implementeringen för nyanställda och ev föräldrar och skolans pedagoger...
- Beroende på projektets resultat kommer vidare insatser att åtföljas...

ann-sofi.lindgren@surahammar.se